

MARIA W UROCZYSTYM WYZNANIU WIARY PAPIEŻA PAWŁA VI *

Treść: I. Wstęp. — II. Tekst. — III. Analiza. 1. Rzeczy dawne. 2. Rzeczy nowe: Matka Kościoła. — IV. Ocena. — V. Wnioski.

I. WSTĘP

Papież Paweł VI w ciągu jednego roku obdarzył Kościół dwoma wyznaniem wiary. Pierwsze z nich weszło w miejsce wymaganej dotychczas prawem kanonicznym formuły, zawierającej wyznanie wiary zwane Trydenckim wraz z przysięgą antymodernistyczną¹. Drugie wyznanie wiary złożone zostało osobiście przez Papieża, w imieniu wszystkich Pasterzy i Wiernych, podczas uroczystego zakończenia Roku Wiary i 1900-lecia śmierci męczeńskiej Świętych Apostołów Piotra i Pawła, w dniu 30 czerwca 1968 roku w Rzymie przed bazyliką św. Piotra na Watykanie².

Oba wyznania wiary mówią o Marii, lecz pierwsze czyni to bardzo krótko słowami *Credo* mszalnego z liturgii łacińskiej³, drugie natomiast, czyli „Pawłowe”, pomyślane jako komentarz do Symbolu Nicejskiego⁴, zawiera najszersze wśród dotychczasowych wyznań wiary elogium maryjne.

II. TEKST

Na zakończenie homilii wprowadzającej wyznanie wiary wspomniał Papież Marię słowami: „złożywszy ufność w pomocy Najświętszej Dziewicy Maryi...”⁵. Tym samym poza właściwą formułą wyznania wiary uczczona została Maria w swej Świętości, Dziewiczości oraz Pomocy, co zakłada leżącą u podstaw wiary w te przywileje, na zasadzie *Lex orandi lex credendi*⁶.

* Wykład wygłoszony na sympozjum *Credo Populi Dei* Ojca św. Pawła VI, dnia 26 listopada 1968 roku w Krakowie.

¹ *Professio fidei Tridentina* ogłoszona przez Piusa IV bullą: „*Iniunctum nobis*” z 13 XI 1564 r. Denzinger H., Schönmetzer A.: *Enchiridion Symbolorum*. Ed. 32. Barcinonae-Friburgi Brisgoviae-Romae-Neo-Eboraci 1963, n. 1862—1870. Cytuję: DS. — *Iusiurandum contra errores modernismi* ogłoszone przez św. Piusa X w motu proprio „*Sacrorum Antistitum*” z 1 IX 1910 r., DS 3537—3550. — *Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei*: *Formula deinceps adhibenda in casibus in quibus iure praescribitur Professio Fidei, loco formulae Tridentinae et iuramenti antimodernistici*. AAS 59 (1967) 1058.

² AAS 60 (1968) 433—445.

³ *Symbolum Constantinopolitanum*, DS 150.

⁴ *Symbolum Nicaenum*, 19 VI 325, DS 125.

⁵ „*fiducia in auxilio Sanctissimae Virginis Mariae... collocata*” AAS 60 (1968) 435—436.

⁶ Por.: *Capitula pseudo-Caelestina seu 'Indiculus'*, ok. 435—442 r., DS 246; *Litterae Commissionis de re Biblica ad episcopos Italiae*, 20 VIII 1941, DS 3792; Pius XII: „*Divino afflante Spiritu*”, 30 IX 1943, DS 3828.

Lecz nie wstępna homilia, ale samo wyznanie wiary w swych sformułowaniach mariologicznych przykuwa uwagę. Brzmiały one w oficjalnym przekładzie polskim⁷ następująco:

Nr 11. „...Przyjął On ciało za sprawą Ducha Św. z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem;...”⁸.

Nr 14. „Wierzmy, że Najświętsza Maryja pozostająca zawsze dziewicą, była Matką Słowa wcielonego, Boga naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa i że Ona ze względu na zasługi swojego Syna została odkupiona w doskonalszy sposób, zachowana wolną od wszelkiej zmyły grzechu pierworodnego, i darem łaski przewyższa dalece wszelkie inne stworzenia”⁹.

Nr 15. „Złączona ścisłym i nierozzerwalnym węzłem z tajemnicą wcielenia i odkupienia, Najświętsza Maryja Panna, Niepokalana, po dokonaniu życia ziemskiego wyjęstona została z ciałem i duszą do chwaly niebieskiej i upodobniona do swego Syna, który zmartwychwstał, dostąpiła uprzednio losu wszystkich sprawiedliwych; wierzymy, że Najświętsza Boża Rodzicielka, Nowa Ewa, Matka Kościoła, spieszy pełnić z nieba macierzyńskie zadanie wobec członków Chrystusa, aby dopomóc do zrodzenia i pomnożenia życia Bożego w duszach ludzi odkupionych”¹⁰.

Pomijając nicuniknione przy tłumaczeniach osłabienie mocy wyrazu tekstu oryginalnego, na jedno opuszczenie trzeba wskazać, jako pozostawiające przykład istotnego elementu zawartego w oryginale, a mianowicie brak zdania:

„ze względu na wyjątkowe wybranie swoje”¹¹

poprzedzającego motyw Niepokalanego Poczęcia: „ze względu na zasługi swojego Syna...”.

III. ANALIZA

Zgodnie z tradycyjnym charakterem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który „służy” słowu Bożemu, „słucha pobożnie”, „święcie strzeże” oraz „wiernie wyjaśnia”¹², w badaniu formuł wiary należy zwrócić uwagę na to, co w nich jest „dawne” i na to, co w nich jest „nowe”. Dawne

⁷ Cytuję tekst polski „Wyznania wiary” opublikowany przez *Tygodnik Powszechny* z dnia 13 X 1968 r.: XXII, 41 — 1029 (1968) 2. Homilia wstępna Pawła VI została opuszczona. W przekładzie pominięto wyróżnienia poszczególnych części tekstu kursywą, zastosowane w wydaniu autentycznym, AAS jw.

⁸ AAS 60 (1968) 437: „...Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine et homo factus est...”, por. DS 150.

⁹ AAS 60 (1968) 438: „14. Credimus Beatam Mariam, quae semper Virgo permansit, Matrem fuisse Verbi Incarnati, Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi, camque, ob singularem suam electionem intuitu meritorum Filii sui sublimiore modo redemptam, ab omni originalis culpa lae praeservatam immunem fuisse, atque eximiae gratiae dono omnibus aliis creaturis longe antecellere”.

¹⁰ AAS 60 (1968) 438—439: „15. Arcto et indissolubili vinculo mysterio Incarnationis et Redemptionis coniuncta, Beatissima Virgo Maria, Immaculata, expleto terrestri vitae cursu, corpore et anima ad caelestem gloriam est assumpta et Filio suo, qui surrexit a mortuis, similis reddita, sortem omnium iustorum in antecessum accepit; credimus Sanctissimam Dei Genetricem, novam Ievam, Matrem Ecclesiae, caelitus nunc materno pergere circa Christi membra munere fungi, quo ad gignendam augendamque vitam divinam in singulis hominum redemptorum animis opem confert”.

¹¹ AAS 60 (1968) 438: „ob singularem suam electionem”.

¹² Sobór Watykański II: Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym „Dei Verbum” n. 10.

są rzeczy i słowa przekazane, stanowiące depozyt wiary. Nowe natomiast jest ich zrozumienie, w tym samym zawsze znaczeniu, ale w stałym dążeniu „do pełni prawdy Bożej”¹³.

Bogactwo depozytu objawienia i zwięzłość wyznań wiary przyjmujących go w całości, a formułujących wyraźnie tylko niektóre prawdy, aktualnie zaprzeczane, podawane w wątpliwość lub źle pojmowane¹⁴, uzasadnia pytanie, co w uroczystym wyznaniu wiary Pawła VI spośród prawd maryjnych jest „dawne”, a co „nowe”¹⁵.

1. PRAWDY „DAWNE”

Pradawny jest podstawowy dogmat maryjny, wyrażony słowami Symbolu Konstantynopolińskiego: *Przyjął on ciało za sprawą Ducha Świętego z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem*¹⁶. Dogmat dziewiczego macierzyństwa Marii, względem Syna Bożego, za sprawą Ducha Świętego¹⁷.

Elogium powyższe reprezentujące całą prawdę Maryjną w zwykłym wyznaniu wiary Pawła VI, w wyznaniu uroczystym otrzymało szersze wyjaśnienie: *Wierzymy, że Najświętsza Maryja pozostająca zawsze Dziewicą, była Matką Słowa Wcielonego, Boga naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa...*¹⁸ (raczej dosłownie: *Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa*). Wyjaśnienie idzie w dwu kierunkach. Powtarzając zasadniczą prawdę, stwierdza iż Maria jest „zawsze Dziewicą”, a będąc Matką Boga Wcielonego, jest Matką naszego Zbawiciela.

Oba zdania razem wzięte nie tylko wyznają wiarę w wieczyste dziewictwo Marii połączone z macierzyństwem względem Boga i Zbawiciela, ale tym samym ukazują zadania spełnione przez nią w konkretnym momencie dziejów świata i dziejów zbawienia.

Ukazawszy czynny wkład Marii w historię zbawienia przechodzi Paweł VI do biernego uczestnictwa Marii w Bożym planie zbawczym: *I że Ona, z powodu wyjątkowego wybrania swego, ze względu na zasługi swojego Syna została odkupiona w doskonalszy sposób, zachowana wolną od wszelkiej zmyły grzechu pierworodnego, i darem łaski przewyższa dalece wszelkie inne stworzenia*¹⁹.

Maria jest więc Niepokalanie Poczęta i przewyższa innych świętością, bo została w doskonalszy sposób odkupiona dla zasług swego Syna, na skutek wybrania. Paweł VI tajemnicę darmowego wyboru Bożego, który padł na Marię, wyznaczając jej czynny udział w dziejach zbawienia, kładzie u podstaw przywilejów duchowych: doskonalszego odkupienia, niepokalanego poczęcia, świętości. O wyborze mówi Ojciec święty własnymi słowami, o Niepokalanym Poczęciu słowami sługi Bożego Papieża Piusa IX zawartymi w Bulli dogmatycznej²⁰, o doskonalszym od-

¹³ Tamże n. 8.

¹⁴ Por.: AAS 60 (1968) 434 n. 4.

¹⁵ Por.: Mt 13,52.

¹⁶ DS 150.

¹⁷ AAS 60 (1968) 437 n. 11.

¹⁸ AAS 60 (1968) 438 n. 14. — Odsyłacz, także nr 14, wskazuje na 1. i 2. anatematyzm Cyryla Aleksandryjskiego, dołączone do listu synodu aleksandryjskiego, napisanego na początku listopada 430 roku, a wręconego Nestoriuszowi 30 XI 430 r. Zarówno list jak i anatematyzmy zostały odczytane na Soborze Efezskim w dniu 22 VI 431 r. — DS 251—252.

¹⁹ AAS 60 (1968) 438, n. 14 dokończenie.

²⁰ Pius IX: Bulla „Ineffabilis Deus”, 8 XII 1854, DS 2803.

kupieniu i świętości cytatami z Konstytucji Dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II ²¹.

Po wyznaniu wiary w to, co chronologicznie poprzedziło czynne zaangażowanie Marii w dzieje Zbawienia, a mianowicie biernego jej uczestnictwa w dobrach zbawczych duchowych, przechodzi Papież Paweł VI do uczestnictwa w dobrach zbawczych cielesnych, co czasowo nastąpiło dopiero po spełnieniu zadania. I tu występuje najwyraźniejsze wbudowanie prawdy w historię zbawienia: *Złączona ścisłym i nierozdzielnym węzłem z tajemnicą wcielenia i odkupienia, Najświętsza Maryja Panna, Niepokalana, po dokonaniu życia ziemskiego wyniesiona została z ciałem i duszą do Chwały Niebieskiej i upodobniona do Swego Syna, który zmartwychwstał, dostąpiła uprzednio losu wszystkich sprawiedliwych...* ²².

Dogmat Wniebowzięcia określony aktem uroczystego nauczania przez Sługę Bożego Papieża Piusa XII ²³ ukazany tu został w perspektywie dziejów zbawienia, jako następstwo powiązań z tajemnicą Wcielenia i Odkupienia, Marii jako Dziewicy Najświętszej i Niepokalanej. Wniebowzięcie Marii jest zarazem wyprzedzeniem wszystkich sprawiedliwych w osiągnięciu ostatecznego celu, upodobnieniem do wzoru, którym jest Chrystus, jej Syn, z martwych powstały.

Osobiste osiągnięcie kresu dziejów zbawienia przez Marię przed wszystkimi świętymi umożliwia Marii nowy sposób czynnego włączenia się w dzieje zbawienia: *Wierzymy, że Najświętsza Boża Rodzicielka, Nowa Ewa, Matka Kościoła, śpieszy pełnić z nieba macierzyńskie zadanie wobec członków Chrystusa, aby dopomóc do zrodzenia i pomnożenia życia Bożego w duszach ludzi odkupionych* ²⁴. Słowo „śpieszy” nie oddaje znaczenia ciągłości, przedłużenia, dalszego trwania, spełniania nadal, jakie ma wyraz łaciński ²⁵.

Sens wypowiedzi jest ten, że Maria w niebie nadal spełnia obowiązki matki duchowej wobec ludzi odkupionych, a mianowicie pomaga przy rodzeniu i pomnażaniu w ich duszach życia Bożego ²⁶. Z racji tych funkcji Maria jest „Nową Ewą” — tytuł patrystyczny — oraz „Matką Kościoła” — tytuł teologicznie młody ²⁷, w wyznaniu wiary użyty po raz pierwszy, a stąd zasługujący na osobne omówienie niżej.

²¹ Lumen Gentium n. 53.

²² AAS 60 (1968) 438—439, n. 15.

²³ Pius XII: Konstytucja dogmatyczna „Munificentissimus Deus”, 1 XI 1950, DS 3903.

²⁴ AAS 60 (1968) 439, n. 15 dokończenie.

²⁵ „pergit”; por. „Lumen Gentium” n. 62: „In coelis enim assumpta salutiferum hoc munus non deposuit, sed multiplici intercessione sua pergit in aeternae salutis donis nobis conciliandis. Materna sua caritate de fratribus Filii sui adhuc peregrinantibus necnon in periculis et angustiis versantibus curat, donec ad felitem patriam perducantur”.

²⁶ Paweł VI odsyła do Konstytucji dogmatycznej „Lumen Gentium” n. 62, oraz do ekshortacji swej „Signum Magnum” ogłoszonej na 50-lecie objawień w Fatima, 13 V 1967 roku: AAS 59 (1967) 468.

²⁷ Paweł VI cytuje Konstytucję „Lumen Gentium” nn. 53, 56, 61, 63, zawierającą równoznaczne tytuły, oraz swe przemówienie na zakończenie III Sesji Soboru Watykańskiego II w dniu 21 XI 1964: AAS 56 (1964) 1016 i ekshortację „Signum Magnum” AAS 59 (1967) 465 i 467. W obu ostatnich dokumentach tytuł „matka Kościoła” użyty jest po wielokroć i uzasadniony.

Zbierając w jedną całość wyniki powyższej analizy wyznania wiary Papieża Pawła VI, do „dawnych” należy zaliczyć następujące prawdy dogmatyczne maryjne: Dziewicze Macierzyństwo względem Boga i Zbawiciela, Niepokalane Poczęcie, Świętość, Wniebowzięcie.

2. PRAWDY „NOWE”

Nowy jest wprowadzony przez Pawła VI do wyznania wiary w prawdy maryjne układ historyczno-zbawczy: A) wkład czynny w dzieje zbawienia, czyli dziewicze Macierzyństwo Boże; B) uczestnictwo bierne w dziejach zbawienia, a) duchowe, czyli wybranie, Niepokalane Poczęcie i świętość, b) cielesne, czyli Wniebowzięcie z ciałem i duszą, będące antycypacją losu wszystkich sprawiedliwych i upodobnieniem do Chrystusa Zmartwychwstałego; C) wkład czynny w dzieje zbawienia z pozycji eschatologicznej, czyli Macierzyństwo duchowe Nowej Ewy i Matki Kościoła.

Prócz nowości układu historyczno-zbawczego także poszczególne jego elementy nie były dotąd spotykane w wyznaniach wiary i orzeczeniach dogmatycznych. Należą tu: wybranie Marii przez Boga, antycypacja zmartwychwstania, duchowe macierzyństwo i tytuł Matki Kościoła. O dwu pierwszych prawdach wystarczy powiedzieć, że są one szczegółowym zastosowaniem do Marii dogmatu Opatrzności Bożej i wolności woli Bożej w działaniu na zewnątrz²⁸, oraz dogmatu powszechnego zmartwychwstania²⁹, mocą zbawczą zawartą w tajemnicy paschalnej zmartwychwstania Pańskiego. Baczniejszą natomiast uwagę należy zwrócić na prawdę o Macierzyństwie duchowym Marii oraz na tytuł „Matka Kościoła”.

§ 1. Historia tytułu „Matka Kościoła”³⁰

Tytuł „Matka Kościoła” jest późny i rzadko był w użyciu. Pierwsze pewne świadectwo mieści się w komentarzu do Apokalipsy, napisanym przez Berengauda, datowanym na wieki XI—XII. Drugie świadectwo

²⁸ Por.: DS 393, (596, 621, 628, 685), 1556, 3002, 3006, 3025.

²⁹ Por.: DS 2, 5, 10—30, 36, 41/51, 55, 60, 63, 76, 150, 190, 200, 414, 540, 574, 684, 797, 854.

³⁰ Por.: Besutti G.M.: Note di cronaca sul Concilio Vaticano II e lo schema de B. Maria Virgine. *Marianum* 26 (1964) 1—42; Tenze: Nuove note di cronaca sullo schema mariano al Concilio Vaticano II. *Marianum* 28 (1966) 1—203; L. A. Dorn-G. Denzler: Tagebuch des Konziles. Die Arbeit der Dritten Session. Nürnberg-Eichstätt 1965; R. Laurentin: Bilan du Concile. Histoire Textes, Commentaires. Paris 1966; Tenze: L'enjeu du Concile. Bilan de la 3^e session. Paris 1965; Tenze: Mutter Jesu — Mutter der Menschen. Limburg/Lahn 1967, tytuł oryginału: La Vierge au Concile. Paris 1965; Nino Picado A.: La intervención española en la elaboración del capítulo VIII de la Constitución „Lumen Gentium”. *Ephemerides Mariologicae* 18 (1965) 5—310; B. Przybylski OP: Tytuł „Mater Ecclesiae” i jego kwalifikacja teologiczna. Wykład wygłoszony na Jasnej Górze w sierpniu 1967 roku; G. M. Roschini: Maria SS, solennemente proclamata di Paolo VI „Madre della Chiesa”. *Marianum* 26 (1964) 297—330; A. Wenger: Vatican II. Chronique de la troisième session. Paris 1965. — Naddo AAS 59 (1967) 465—475 i AAS 60 (1968) 433—445.

zawdzięczamy cystersowi angielskiemu, autorowi *Distinctiones Monasticæ* z początku XIII wieku.

Do nauczania Papieskiego tytuł Matki Kościoła zawitał po upływie drugiego niemal tysiąclecia, gdyż pierwsze oczywiste świadectwo zawiera dopiero bulla Leona XIII *Adiutricem Populi* z 5 września 1895 roku. Po upływie więcej niż sześćdziesięciu dalszych lat kilkakrotnie użył w przemówieniach tytułu „Matka Kościoła” Sługa Boży, Papież Jan XXIII³¹.

Najgorętszym zwolennikiem tytułu „Matka Kościoła” okazał się wśród Papieży Paweł VI. Występując po raz pierwszy na Soborze jako Kardynał Jan Montini w dniu 5 grudnia 1962 roku wysunął postulat uczczenia Marii przez Sobór jako Matki Kościoła. Poparł w ten sposób analogiczny wniosek wysunięty w auli soborowej poprzedniego dnia przez kardynała Leona Józefa Suenensa.

Podczas interesesji 1962/1963 zmieniony został tytuł „schematu” mariologicznego. Zamiast „O Błogosławionej Marii Pannie” widniał tytuł: „O Błogosławionej Marii Pannie, Matce Boga i Kościoła”. Przypuszcza się, że zmianę wprowadził o. Karol Balić OFM, współautor schematu, prezes Papieskiej Międzynarodowej Akademii Maryjnej.

Papież Paweł VI ustawicznie wraca do tytułu Matki Kościoła. Nazwał tak Marię przemawiając w dniu 15 VIII 1963 roku w Castel Gandolfo. Modli się o uznanie Marii przez Kościół za Matkę, Córkę i Siostrę dnia 11 października 1963 w Bazylice NMP Większej. Nawiedzając Bazylikę św. Klemensa w dniu 17 listopada 1963 roku Papież mówi o wysłuchaniu modlitwy do Matki Kościoła. Wreszcie przemawiając na zakończenie II Sesji Soboru w dniu 4 grudnia 1963 roku Paweł VI wyraził nadzieję, że będzie mógł przyozdobić Marię mianem Matki Kościoła, po szczęśliwym rozwiązaniu problemu schematu mariologicznego (subtelna aluzja do gorącej debaty w auli i dyskusji poza aulą soborową).

Na audiencji generalnej w dniu 27 maja 1964 roku Papież Paweł VI oświadczył, że Marię można uważać za Matkę Kościoła. U progu III Sesji Soborowej doręczony został Ojcu Świętemu memoriał Episkopatu Polskiego, uchwalony w dniu 4 września 1964 roku, w sprawie uznania Marii za Matkę Kościoła i oddania całego świata jej Niepokalanemu Sercu. Podczas debaty soborowej w dniu 17 września 1964 roku biskup Cuernavaca w Meksyku, mgr. Sergio Mendez Arceo przemawiając w imieniu czterdziestu biskupów południowo-amerykańskich, wypowiedział się przeciwko dogmatyzacji prawdy, iż Maria jest Matką Kościoła. Naza jutrz, 18 września 1964 roku biskup Sigüenza-Guadalajara w Hiszpanii, mgr. Laureano Castán Lacoma, orędowną za pozostawieniem tytułu Matki Kościoła.

Paweł VI odmawiając wspólnie z ludem *Anioł Pański* w dniu 11 października 1964 roku, w święto Macierzyństwa Bożego, oświadczył, że

³¹ Przemówienie radiowe z dnia 10 IX 1959 do VI Włoskiego Kongresu Eucharystycznego [AAS 51 (1959) 713]; przemówienie radiowe z dnia 13 XII 1959 do Ekwadoru [AAS 52 (1960) 52—53]; przemówienie radiowe z dnia 13 XI 1960 do I Ogóln-Amerykańskiego Kongresu Mariańskiego [AAS 52 (1960) 980 i 981]; homilia mszalna wygłoszona 8 XII 1960 z okazji święta Niepokalanego Poczęcia NMP [AAS 53 (1961) 35]; przemówienie z dnia 9 VII 1961 do Kongresu Mariańskiego w Lisieux [AAS 53 (1961) 505].

Maria jest Matką Kościoła i całej ludzkości. W głosowaniu nad schematem maryjnego rozdziału tytuł „Matka Kościoła” jednak nie przeszedł, natomiast do tekstu został włączony równoznaczny zwrot o dziecięcej miłości Kościoła do Marii. Papież w dniu 15 listopada 1964 roku powiedział, że byłby szczęśliwy, czcząc Marię tytułem Matki Kościoła. W trzy dni później, 18 listopada 1964 roku Paweł VI zapowiada uznanie Marii Matką Kościoła podczas zakończenia III sesji Soboru. Nazajutrz, dnia 19 listopada 1964 roku, odbyło się głosowanie nad ostatnimi poprawkami. Ostatnia próba przeprowadzenia tytułu Matka Kościoła, także nie powiodła się. Dodane zostały tylko słowa wyjaśniające, że Maria jest nie tylko „matką wiernych”, ale „matką ludzi, zwłaszcza wiernych”.

Papież Paweł VI wierny swemu pragnieniu i postanowieniu, przemawiając na zakończenie III Sesji soborowej w dniu 21 listopada 1964 roku ogłosił Marię Matką Kościoła, przy ogromnym aplauzie zebranych w Bazylice Św. Piotra Ojców Soboru. Nazajutrz, w niedzielę 22 listopada 1964 roku, odmawiając z ludem *Anioł Pański* zinterpretował Papież tytuł Matki Kościoła w znaczeniu obejmującym całą ludzkość. Wreszcie w dniu 18 listopada 1965 roku Papież zapowiedział wzniesienie świątyni pod wezwaniem Marii Matki Kościoła w Rzymie, a podczas uroczystej Mszy św. na zakończenie II Soboru Watykańskiego, w święto Niepokalanego Poczęcia NMP dnia 8 grudnia 1965 roku, poświęcił kamień węgielny pod budowę.

Nie na tym koniec, gdyż w dniu 13 maja 1967 roku, z okazji pięćdziesięciolecia objawień Matki Bożej w Fatima, Papież Paweł VI wydał Ekshortację Apostolską *Signum Magnum* „O czci i naśladowaniu Błogosławionej Panny Marii, Matki Kościoła, wzoru wszystkich cnót”. Prawda o Matce Kościoła została tu zaliczona do depozytu wiary, ukazana w powiązaniu z prawdą o powszechnym macierzyństwie duchowym Marii względem całej ludzkości, uzasadniona godnością Matki Bożej, towarzyszącej Chrystusa Odkupiciela, wzoru cnót wszystkich dla społeczności wybranych.

Ukoronowaniem wysiłków papieskich stało się włączenie tytułu Matki Kościoła do uroczystego wyznania wiary, złożonego przez Pawła VI podczas Mszy św. na zakończenie Roku Wiary i obchodów tysiąc dziewięćset lecia męczeńskiej śmierci świętych Apostołów Piotra i Pawła, w dniu 30 czerwca 1968 roku. — Krótki przegląd chronologiczny powyżej przedstawiony pozwala poznać osobiste zaangażowanie Pawła VI w sprawę czci Marii — Matki Kościoła.

§ 2. Treść tytułu „Matka Kościoła”

Do pracy nad ustaleniem treści tytułu „Matka Kościoła” najbardziej odpowiednia jest metoda porównawcza. Dlatego zestawione zostaną poniżej: najpierw proklamacja Pawła VI z 21 listopada 1964 roku, następnie komentarze wybranych autorów, wreszcie wyznanie wiary Pawła VI z 30 czerwca 1968 roku.

Paweł VI ogłaszając na zakończenie III Sesji Soboru, że Maria jest Matką Kościoła posłużył się następującymi słowami: *Przeto na chwałę Błogosławionej Dziewicy i ku naszej radości, ogłaszamy Najświętszą Marię Matką Kościoła, to jest całego ludu chrześcijańskiego, tak wier-*

nych jak pasterzy, którzy ją Matką Najukochańszą nazywają...³² oznaczając także zakres obejmujący zarówno wiernych jak i ich pasterzy, czyli cały lud chrześcijański.

Podstawą macierzyństwa Marii względem Kościoła jest jej Macierzyństwo Boże: *Maria więc, jako Matka Chrystusa, winna być uważana również za Matkę wszystkich wiernych i pasterzy, czyli Kościoła*³³.

Istotne zadanie Marii względem Kościoła wskazuje Paweł VI słowami, wyjaśnianymi przez dalszy kontekst: *Ta która ongiś Jezusa, Źródło Niebiańskiej Łaski nam dała, nie może Kościołowi nie wyświadczać swej macierzyńskiej pomocy...³⁴ wewnętrzna Jego (Kościoła) siła i właściwość, główne źródło skutecznej mocy, która ludzi uświęca, polegają na mistycznym jego zjednoczeniu z Chrystusem; którego to zjednoczenia uważać nie możemy za oderwane od Tej, która jest Matką Słowa Wcielonego, i którą Chrystus sam ściśle ze Sobą złączył, aby sprawić nasze zbawienie*³⁵.

Tak pojęty tytuł Matki Kościoła mieści się całkowicie w nauce przyjętej przez Sobór Watykański II: *Z przedziwną zwięzłością określa miejsce, które ten sobór uznał za własne Marii w Kościele*³⁶.

O. Gabriel Maria Roschini, serwita, rektor Papieskiego Fakultetu Teologicznego *Marianum* w Rzymie, jeszcze w tym samym 1964 roku ogłosił komentarz proklamacji Marii Matką Kościoła. Maria jest Matką Kościoła „w znaczeniu macierzyństwa nadprzyrodzonego, bo współdziałała i nadal współdziała w udzielaniu ludowi chrześcijańskiemu życia nadprzyrodzonego łaski Bożej, będącego tajemniczym lecz prawdziwym uczestnictwem w naturze Bożej”. Kościół w tym tytule „oznacza najgłębszą istotę Kościoła, o ile stanowi on mistyczne ciało Chrystusa, i dlatego obejmuje cały lud chrześcijański, Pasterzy i wiernych”. Cały tytuł Matka Kościoła „wyraża syntetycznie powiązania Marii z Kościołem, mistycznym Ciałem Chrystusa”³⁷. Tak pojęty tytuł ma rzetelną podstawę biblijną, tradycyjną i teologiczną.

³² Paulus VI: Allocutio tercia SS. Concilii periodo exacta (Sessio V: d. 21 nov. 1964). W: Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. Constitutiones Decreta Declarationes. Cura et studio Secretariae Generalis Concilii Oecumenici Vaticani II. Typis Polyglottis Vaticanis 1966 s. 985: „Igitur ad Beatae Virginis gloriam ad nostrumque solacium, Mariam Sanctissimam declaramus Matrem Ecclesiae, hoc est totius populi christiani, tam fidelium quam Pastorum, qui eam Matrem amantissimam appellant...”.

³³ Tamże, s. 986: „Maria igitur, utpote Mater Christi, Mater etiam fidelium ac Pastorum omnium, scilicet Ecclesiae, habenda est”.

³⁴ Tamże, s. 986: „Quae olim Iesum, supernae gratiae fontem, nobis donavit, ipsa maternam suam opem Ecclesiae non afferre non potest...”.

³⁵ Tamże, s. 984: „Ecclesia enim ipsa non efficitur tantum ordine suo hierarchico, sacra liturgia, sacramentis, compage institutorum suorum; sed intima eius vis et proprietates, fons praecipuus efficacitatis, qua homines sanctificat, posita sunt in mystica eius coniunctione cum Christo; quam quidem coniunctionem censere non possumus abstractam ab Ea, quae est Mater Verbi Incarnati, et quam Christus ipse sibi intime sociavit ad nostram salutem procurandam”.

³⁶ Tamże, s. 985: „...mirabili quadam brevitate eximium locum exprimit, quem Deiparae in Ecclesia proprium esse hoc Concilium agnovit”.

³⁷ G. M. Roschini: *Maria SS. solennamente...* jw. 297—330. Por. s. 308: „... «Madre»... in senso soprannaturale, ossia, in quanto ha cooperato e continua a cooperare a dare al popolo cristiano (alla Chiesa) la vita soprannaturale della grazia divina, partecipazione misteriosa, ma vera, della natura divina”. — „... «Chiesa»... significa l'intima essenza della Chiesa, in quanto costituisce il mi-

René Laurentin, profesor teologii na katolickim uniwersytecie w Angers, ekspert soborowy, mimo wyraźnej niechęci do *via pietatis* połączonej z życzliwością dla *via rationis* w teologii maryjnej³⁸, co znalazło wyraz w zasadniczej rezerwie wobec tytułu „Matka Kościoła” jako jednego z tytułów „honorowych”³⁹, wkrótce po proklamacji papieskiej, bo zaraz w następnym roku, opublikował teologiczny komentarz nowego tytułu⁴⁰. Podkreśla w nim sprecyzowanie zakresu macierzyństwa Marii przez wskazanie na „wiernych i Pasterzy”, a więc w zasadzie Kościół pielgrzymujący. Cieszy się z wyjaśnień Papieża wykluczających nieporozumienia, a mianowicie ze stwierdzenia iż Maria jest częścią Kościoła, naszą Siostrą z natury, że nowe wezwanie Marii odpowiada przekonaniu wiernych, czczących Marię jako Matkę. Lojalnie stwierdza, że cała doktryna teologiczna proklamacji Pawła VI substancjalnie zawarta jest w Konstytucji Soborowej o Kościele, nie wyłączając samego tytułu „Matka Kościoła” w równoznacznym zwrocie: „Kościół... darzy Ją synowskimi uczuciami czci, jako matkę najmiłą” (n. 53). — Jednym zdaniem, według R. Laurentina znaczenie proklamacji w teologii polega na wyraźnym stwierdzeniu przez Papieża, że Macierzyństwo Boże Marii rozciąga się na wszystkie członki Ciała Mistycznego⁴¹.

Polski mariolog, o. Bernard Przybylski OP, pozostając zasadniczo w ramach interpretacji R. Laurentina, dorzuca ważne spostrzeżenie, twierdząc, że proklamacja papieska stanowi wydzielenie z duchowego macierzyństwa Marii jej macierzyńskich powiązań ze wspólnotą Kościoła katolickiego: „Z tekstu proklamacji wynika, że tytuł „Matka Kościoła” można by uznać jako bliższe określenie duchowego macierzyństwa Najświętszej Marii Panny w tej jego szczególnej formie, w jakiej odnosi się ono do wspólnoty Kościoła katolickiego. Papież pomija milczeniem stosunek Marii do chrześcijan odłączonych i do całej odkupionej ludzkości i niczego w tej dziedzinie nie rozstrzyga”⁴².

Na tle powyższych komentarzy wyróżnia się niechętnym ustosunkowaniem do nowego tytułu refleksja o. Y. Congara OP, uzależniającego proklamację Marii Matką Kościoła od rozumowania przez analogię: Kościół jest rodziną, w której Bóg jest Ojcem. W rodzinie jest matka. A więc Maria jest Matką Kościoła. To wnioskuje z zdaniem ojca Congara za-

stico corpo di Christo, e perciò abbraccia tutto il popolo cristiano, Pastori e fedeli”. — „Il titolo «Madre della Chiesa» esprime in modo sintetico i rapporti che Maria SS. ha con la Chiesa, mistico Corpo di Cristo”.

³⁸ Por.: R. Laurentin: La question mariale. Paris 1963. — Książka wywołała reakcję krytyczną recenzentów: V. M. Buffon: Il problema mariano. *Marianum* 25 (1963) 492—502; J. A. de Aldama: De quaestione mariali in hodierna vita Ecclesiae. Roma 1964; G. Philips: *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 40 (1964) 527 n; G. M. Roschini: La cosiddetta questione mariana. *Marianum* 26 (1964) 53—112. — Autor replikował: R. Laurentin: Réponse au dialogue ouvert sur „La question mariale”. *Ephemerides Mariologicae* 15 (1965) 95—107.

³⁹ R. Laurentin: Mutter Jesu, jw. s. 24.

⁴⁰ Tamże, s. 37—45.

⁴¹ Tamże, s. 44: „Paul VI. beabsichtigt, durch diesen Titel die Ausdehnung der Gottesmutterchaft auf alle Glieder des Mystischen Leibes ausdrücklich festzustellen”.

⁴² B. Przybylski OP: Tytuł „Mater Ecclesiae”, jw.

wiera niebezpieczeństwo wniosku skojarzeniowego, że wobec tego Maria jest małżonką Boga Ojca⁴³.

Po nakreśleniu ideowego tła trzeba ponownie przypatrzeć się elogium o Matce Kościoła, zawartemu w wyznaniu wiary Pawła VI, by tym lepiej pojąć jego treść teologiczną: *Wierzymy, że Najświętsza Boża Rodzicielka, Nowa Ewa, Matka Kościoła, nadal spełnia z nieba macierzyńskie zadanie wobec członków Chrystusa, aby dopomóc do zrodzenia i pomnożenia życia Bożego w duszach poszczególnych ludzi odkupionych*⁴⁴.

W lapidarnym ujęciu jak przystało na wyznanie wiary, mieszczą się wszystkie elementy treściowe wchodzące w skład proklamacji, co więcej, wzbogacone. Podstawą macierzyństwa Marii względem Kościoła jest jej Macierzyństwo Boże (element dawny), oraz zaczerpnięty z najdawniejszej tradycji tytuł maryjny „Nowa Ewa” (element wzbogacający). — Istotną funkcją macierzyńską Marii względem Kościoła jest kontynuacja dzieła dokonanego na ziemi (element dawny), polegająca na pomocy w „rodzeniu i pomnażaniu życia Bożego w duszach” (element wzbogacający wyraźniejszym sformułowaniem). — Zakres macierzyństwa Marii względem Kościoła stanowią nie tylko „wierni i Pasterze” jak w proklamacji (element dawny), ale wprost „dusze poszczególnych ludzi odkupionych” czyli cała ludzkość powołana, aby stać się Ludem Bożym (element nowy). — Tożsamości elogium wyznania wiary z nauką Soborową dowodzą liczne powołania się na tekst VIII rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele⁴⁵.

Formuła wyznaniowa wiary jest w porównaniu z proklamacją bardziej dojrzała, mocniej związana nie tylko z resztą teologii maryjnej, ale i z tradycją pierwszych wieków, wyraźniejsza w sformułowaniu istotnej funkcji Matki Kościoła, szersza w zakresie, gdyż obejmuje całą ludzkość

⁴³ Y. Congar: *Le Concile au jour le jour. Troisième session. Paris 1965.*

⁴⁴ Tekst jak wyżej, z uwzględnieniem poprawki przekładu „pergere” w znaczeniu „nadal” zamiast mylnego „śpieszyć”.

⁴⁵ *Lumen Gentium*, n. 53, 56, 61, 62, 63. W oficjalnym przekładzie polskim odnośne miejsca mają następujące brzmienie. Sobór Watykański II. Konstytucje Dekrety Deklaracje. Tekst Polski. Poznań 1968. — N. 53: ... „jest „zgoła matką członków (Chrystusowych), ... ponieważ miłością swą współdziałała w tym, aby wierni rodzili się w Kościele, którzy są członkami owej Głowy”. Dlatego to doznaje Ona czci jako najznakomitszy i całkiem szczególnie członek Kościoła i jako jego typiczne wyrażenie oraz najdoskonalszy wzorzec wiary i miłości; Kościół też katolicki pouczony przez Ducha Świętego darzy Ją synowskim uczuciem czci jako matkę najmiłszą”. N. 56: ... „przeprowadziwszy zaś to porównanie z Ewą, nazywają Maryję „matką żyjących” i niejednokrotnie stwierdzają: „śmierć przez Ewę, życie przez Maryję”. — N. 61: ... „Dlatego to stała się nam matką w porządku łaski”. — N. 62: „To zaś macierzyństwo Maryi w ekonomii łaski trwa nieustannie — poczynając od aktu zgody, którą przy zwiastowaniu wiernie wyraziła i którą zachowała bez wahania pod krzyżem — aż do wiekuistego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych. Albowiem wzięta do nieba, nie zaprzestała tego zbawczego zadania, lecz poprzez wielorakie swoje wstawiennictwo ustawicznie zjednuje nam dary zbawienia wiecznego. Dzięki swej macierzyńskiej miłości opiekuje się braćmi Syna swego, pielgrzymującymi jeszcze i narażonymi na trudy i niebezpieczeństwa, póki nie zostaną doprowadzeni do szczęśliwej ojczyzny”. N. 63: ... „niby nowa Ewa, która nie dawnemu węzowi, lecz wysłannikowi Boga dała wiarę nie skażoną żadnym wątpliwym. Zrodziła zaś Syna, którego Bóg ustanowił pierworodnym między wielu braćmi (Rz 8,29), to znaczący między wiernymi, w których zrodzeniu i wychowywaniu współdziałała swą miłością macierzyńską”.

nie różniąc się wobec tego od macierzyństwa duchowego względem wszystkich ludzi.

Uniwersalność macierzyństwa Marii wobec Kościoła wynika stąd, że Maria pomaga nie tylko w „pomnażaniu” życia Bożego, ale i w „rodzeniu”. Działa więc nie tylko w duszach już należących przez łaskę do Chrystusa, ale i w takich, które tej więzi z Chrystusem nie mają i dopiero życie Boże w ich duszach ma się zrodzić. Papież mówi wyraźnie już nie o wiernych i Pasterzach, ale o „duszach poszczególnych ludzi odkupionych”, a wiadomo iż odkupieni przez Chrystusa Pana zostali wszyscy ludzie, bez wyjątku.

W kierunku utożsamienia macierzyństwa Marii względem Kościoła z powszechnym macierzyństwem duchowym Marii względem wszystkich ludzi zdążyła interpretacja Pawła VI już w przemówieniach bezpośrednio poprzedzającym i następującym po proklamacji, a mianowicie w dniach 18 i 22 listopada 1964 roku, a także w ekshortacji *Signum Magnum* z 13 maja 1967 roku. Proklamacja mieszcząc się całkowicie w ramach nauki Soborowej o macierzyństwie duchowym, prezentowała tylko wycinek tej nadprzyrodzonej rzeczywistości: macierzyństwo wobec wiernych i Pasterzy. Wyznanie wiary natomiast w pełni wyraża myśl Soboru o obowiązkach „ludzi odkupionych względem Bogarodzicy, Matki Chrystusa i matki ludzi, zwłaszcza wiernych”⁴⁶. Tym samym tytuł „Matka Kościoła” zdaje się zakładać najszersze pojęcie Ludu Bożego, obejmujące ludzi wcielonych do Kościoła w pełni, czyli katolików, ludzi pozostających z Kościołem w łączności, czyli katechumenów, ludzi z którymi Kościół jest związany, czyli chrześcijan niekatolików, ludzi przyporządkowanych do Ludu Bożego, czyli Żydów, muzułmanów, pogan a nawet ateistów bez własnej winy nie znających Boga, lecz usiłujących wieść uczciwe życie⁴⁷. Tę szeroką wizję Ludu Bożego podaną przez Sobór Watykański II zawiera w sobie tytuł Matki Kościoła jako matki wszystkich odkupionych, a tym samym rozszerza obraz Mistycznego Ciała Chrystusowego⁴⁸.

Macierzyństwo Marii względem Kościoła mieszczące się w jej macierzyństwie duchowym względem całej ludzkości (proklamacja), lub utożsamiające się z nim (wyznanie wiary), nie stanowi więc nowej przeszkody teologicznej na drodze do zjednoczenia Kościołów. Nie jest przeszkodą ani przedmiotową, bo zawiera się w dotychczasowej mariologii, ani też przeszkodą formalną, gdyż Papież wyraźnie unika tutaj definiowania *ex cathedra*⁴⁹.

⁴⁶ *Lumen Gentium*, n. 54: „hominum redemptorum officia erga Deiparam, matrem Christi et matrem hominum, maxime fidelium”.

⁴⁷ *Lumen Gentium*, n. 14, 15 i 16.

⁴⁸ Rozszerzając obraz Ciała Mistycznego pozostajemy nadal w ramach tej samej biblijnej metafory organizmu, gdyż współczesna biologia twierdzi, że organizm nie jest ograniczony faktycznymi rozmiarami, lecz sięga tak daleko, jak daleko rozchodzi się jego pole biologiczne, należące do normalnych przejawów życia i noszące charakter elektromagnetyczny. — Por.: W. Sedlak: *Wizja życia w kategoriach pola biologicznego. Sprawozdania z czynności wydawniczej i posiedzeń naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL*. T. 14. Lublin 1965 s. 77—82, zwłaszcza s. 80.

⁴⁹ Paweł VI: *Sollemnis professio fidei*. AAS 60 (1968) 434. — Por. R. Laurentin: *L'enjeu du Concile. Bilan de la troisième session*, jw. s. 280—284; tenże: *Mutter Jesu*, jw. s. 48.

IV. OCENA

Kwalifikację teologiczną elogiów maryjnych zawartych w wyznaniu wiary Pawła VI trzeba ustalać dla każdej prawdy z osobna, gdyż dokument nie stanowi definicji dogmatycznej, a więc jest aktem nauczania Papieskiego zwyczajnego⁵⁰. Bez wątpienia dogmatami są prawdy o dziewiczym macierzyństwie Bożym Marii, o jej niepokalanym poczęciu i wniebowzięciu, a także świętości. W innych dogmatach mieszczą się dwie dalsze prawdy, mianowicie o wyborze Marii przez Boga i o uprzedzeniu losu wszystkich sprawiedliwych we wniebowzięciu. Do oznaczenia pozostaje kwalifikacja teologiczna prawdy, iż Maria jest Matką Kościoła, ze względu na nowe brzmienie użytego tytułu maryjnego.

Bezpośrednio po proklamacji teologowie ocenili prawdę o Matce Kościoła jako coś więcej niż nowy tytuł pobożny, gdyż uznali proklamację za autentyczny komentarz do mariologii soborowej⁵¹. Stanowisko takie jest zgodne z myślą Pawła VI wypowiedzianą w tej samej allokucji bezpośrednio przed nadaniem Marii tytułu Matki Kościoła⁵². W adhortacji *Signum Magnum* Papież poszedł dalej, dwukrotnie mówiąc iż macierzyństwo Marii względem Kościoła jest przedmiotem wiary⁵³. Wreszcie umieścił tę prawdę w swym uroczystym wyznaniu wiary.

Nikogo więc nie powinien razić kultowy rodowód tytułu, skoro treść jego nie różni się od powszechnie przyjmowanej prawdy o duchowym macierzyństwie Marii, a Sobór Watykański II oficjalnie stwierdził istnienie w Ludzie Bożym nadprzyrodzonego zmysłu wiary, pochodzącego od Ducha Świętego i odgrywającego ważną rolę w pojmowaniu i wyjaśnianiu objawienia⁵⁴, co tak wnikliwie przed czterdziestu laty dostrzegł w dziedzinie mariologii Klemens Dillenschneider⁵⁵.

Prawda, że Maria jest Matką Kościoła, na naszych oczach dojrzuje w świadomości Kościoła wraz z prawdą o duchowym macierzyństwie, nie bez wpływu Ducha Świętego. Nie można przewidzieć, jak daleko ten proces doprowadzi. W tej chwili najtrafniejszą może kwalifikacją teologiczną jest określenie jej, jako przedmiotu wiary niezdefiniowanej: *de fide non definita*⁵⁶, *ex magisterio ordinario Summi Pontificis*.

⁵⁰ Zagadnienie nauczania papieskiego zwyczajnego poruszył Papież Pius XII w encyklice „*Humani Generis*” (DS 3885), wywołując dyskusję wśród teologów. Za nieomylnością papieskiego nauczania zwyczajnego opowiedział się J. Salaverri: *Valor de las Enciclicas a la luz de la „Humani generis”*. *Miscellanea Comillas* 17 (1952) 135—171. — Przeciwnie stanowisko zajęli: H. Stirnimann: „*Magisterio ordinario haec docentur*”. Zu einer Kontroversstelle der Enzyklika „*Humani generis*”. *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie* 1 (1964) 17—47 oraz J. Beumer: *Sind päpstliche Enzykliken unfehlbar?* *Theologie und Glaube* 42 (1952) 262—269. — Sobór Watykański II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele „*Lumen Gentium*” n. 25 rozstrzyga sprawę na korzyść tej drugiej orientacji.

⁵¹ G. Geenen OP: „*Mater Ecclesiae*” in doctrina Pauli VI. *Marianum* 26 (1964) 333, 342—343; R. Laurentin: *Muter Jesu*, jw. s. 41—43; G. Roschini: *Maria SS. solennemente proclamata*, jw. s. 306.

⁵² Tekst por. wyżej w nocie nr 36.

⁵³ AAS 59 (1967) 467: „*duo magni ponderis fidei capita... Haec primo veritas occurrit: Mariam esse Matrem Ecclesiae...*”; s. 468: „*...ab omnibus christianis debet fide teneri*”.

⁵⁴ *Lumen Gentium*, n. 12, 25, 35, 37.

⁵⁵ C. Dillenschneider: *Le sens de la foi et le progrès dogmatique du mystère marial*. Roma 1954.

⁵⁶ B. Przybylski OP: Tytuł „*Matka Kościoła*”, jw.

V. WNIOSKI

Antoni Wenger, wybitny znawca tradycji wschodniej⁵⁷ i sprawozdawca soborowy w jednej osobie, postuluje przebadanie tradycji Wschodu i Zachodu, celem stwierdzenia czy zna tytuł „Matka Kościoła” i samą rzecz przez tytuł oznaczaną⁵⁸. Obok tego nurtu badań teologiczno-pozytywnych należy się spodziewać drugiego nurtu w mariologii spekulatywnej, któremu Paweł VI w swym wyznaniu wiary wytyczył ogólny kierunek historyczno-zbawczy, zwracając szczególną uwagę na miejsce Marii w zbawczym planie Boga⁵⁹, uczestnictwo jej w misterium paschalnym, macierzyństwo duchowe względem wszystkich ludzi odkupionych, członków Mistycznego Ciała Chrystusowego.

Czy w tym kierunku rzeczywiście potoczą się prace mariologów, okaże przyszłość, która zawsze jest odmienna od przewidywań.

MARIA IN SOLLEMNI PROFESSIONE FIDEI
A PAULO VI PONTIFICE MAXIMO PRONUNTIATA

SUMMARIUM

„Credo Populi Dei” continet imprimis dogmata Mariana sollemniter definita vel ex magisterio ordinario et universali Ecclesiae recepta: de virginitate, maternitate erga Deum et Salvatorem, immaculata conceptione, sanctitate et in caelum assumptione. Quorum dogmatum dispositio tamen nova est, ad tramitem „historiae salutis” concinnata: A) historiae salutis participatio activa, seu virginalis maternitas; B) historiae salutis participatio passiva, quae dividitur in a) spiritualem: electio a Deo, immaculata conceptio, sanctitas, et b) corporalem: assumptio in caelum corpore et anima, sive anticipatio universalis resurrectionis et assimilatio Christo resurgenti; C) historiae salutis participatio activa eschatologica, seu spiritualis maternitas Mariae Novae Evae et Ecclesiae Matris.

Aliquot puncta doctrinae Marianae prima vice in professione fidei conspiciuntur, nempe: electio Mariae a Deo, resurrectionis anticipatio, maternitas spiritualis et maternitas erga Ecclesiam. Quarum veritatum duae priores continentur in dogmatibus providentiae et libertatis Dei in operationibus ad extra, necnon universalis resurrectionis corporum. Duae posteriores autem maiorem attentionem merentur.

Breviter delineata historia tituli „Ecclesiae Mater” ex qua Pauli PP. VI partes in eo stabiliendo et promulgando colliguntur, investigatur methodo comparationistica significatio dicti tituli in sollemni proclamatione (21 XI 1964), in exhortatione „Signum Magnum” (13 V 1967), tandem in sollemni professione fidei (30 VI 1968). In quibus documentis evidens fit quoddam incrementum extensivum ideae maternitati Mariae erga Ecclesiam, a maternitate „totius populi christiani, tam fidelium quam Pastorum” (proclamatio), ad maternitatem cooperationis in vita divina gignenda augendaque „in singulis hominum redemptorum animis” (professio fidei). — Maternitas Mariae erga Ecclesiam identificatur ergo maternitati spirituali estque universalis, ad normam Constitutionis „Lumen Gentium” 14—16. Quam veritatem credere oportet „fide non definita”, ex magisterio ordinario Summi Pontificis.

⁵⁷ Por.: A. Wenger: *L'Assomption de la Tres Sainte Vierge dans la tradition byzantine du VIe au Xe siècle. Etudes et document inédits.* Paris 1955; tenże: *La maternité spirituelle de Marie dans la théologie byzantine du IXe au XVe siècle. Etudes Mariales. Bulletin de Société Français d'études mariales* 1960. (Odbitka 18 stron).

⁵⁸ A. Wenger: *Vatican II. Chronique de la 3e session*, jw. s. 120.

⁵⁹ Por.: L. A. Krupa: *Maryja w Bożym planie zbawienia. Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* XV, 2 (1968) 117—155.